

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Калужська Л. О.

Мелітопольський державний педагогічний університет

shunty@rambler.ru

Ключові слова:

фразеологізми, способи перекладу, політичний текст.

У статті розглядаються особливості англійськомовного перекладу фразеологізмів в українських політичних текстах, а саме – промовах політичних лідерів та аналітичних статтях на політичну тематику. Способи відтворення фразеологізмів систематизовано за ступенем засвоєння одиниць англійською і українською лінгвокультурами та характером оцінки одиниці.

Стаття присвячена особливостям англійськомовного перекладу фразеологічних одиниць у промовах політичних лідерів та аналітичних статтях на політичну тематику. Фразеологічні одиниці можуть утворюватися на базі різних семантичних трансформацій. У роботі розглядаються одиниці, які утворилися на основі метафоричного перенесення значення.

Становлення країни як демократичної держави та самостійного суб'єкта політики долучає використання перекладу і, відповідно, висуває вимогу вивчення лінгвальних та екстралінгвальних особливостей іншомовного відтворення політичних текстів. У сучасному перекладознавстві досліджено певні аспекти перекладу образних одиниць [2; 3; 6]. **Актуальність** роботи зумовлена необхідністю комплексного перекладознавчого дослідження всіх типів стійких словосполучень у політичному дискурсі.

Мета роботи полягає у визначенні основних способів англійськомовного відтворення фразеологічних одиниць в українських політичних текстах.

“Схрещування” смислів, яке виникає на базі проектування властивостей одного об'єкта на інший, є особливістю метафори, що вивчається в рамках семантичного підходу. Властивості одного об'єкта (допоміжний суб'єкт) переносяться на інший об'єкт (основний суб'єкт) та створюється нове значення. Такий перенос закріплюється в мовній системі, і з часом зв'язок з тематичною сферою допоміжного суб'єкта втрачається, що призводить до зникнення внутрішньої форми метафоричної номінації. Ступінь цілісності внутрішньої форми покладено в основу семантичної класифікації метафори, яка запропонована Ш. Баллі [1, с. 226–230] та широко використовується в перекладознавстві. Ознака цілісності внутрішньої форми стала підґрунтям типології перекладу метафор П. Ньюмарка, у якій виділено 6 типів метафоричних номінацій та пропонуються правила перекладу кожного типу [5, с. 106–113].

Стерті метафори та кліше зазвичай не представляють складності при перекладі, оскільки мають варіантні

відповідники. Стандартні метафори, які не втратили образності, також мають варіантні відповідники. Однак проблема полягає в тому, що такі відповідники можуть мати іншу конотативну семантику. До стандартних метафор належать також прислів'я та приказки. Адаптовані стандартні метафори є обіграванням образу стандартної метафори та спричиняють труднощі перекладу. Для перекладу такої метафори рекомендується використовувати еквівалентну адаптовану метафору. Усі типи розглянутих одиниць П. Ньюмарк пропонує перекладати за допомогою стратегії одомашнення.

Окремо розглянемо причини виникнення проблем при перекладі фразеологізмів. Труднощі перекладу викликає складна комплексна структура фразеологізму. В. Комісаров виокремлює компоненти фразеологізмів, які можуть генерувати проблеми перекладу: переносний або образний, прямий компонент значення (основа образу), емоційний, стилістичний, національно-етнічний [4, с. 171].

Культуроспецифічні фразеологізми поділяються на групи за опозиціями наявність / відсутність модифікацій, вираження позитивної / негативної оцінки. Розглядаються особливості перекладу трьох груп фразеологізмів: немодифіковані культуроспецифічні фразеологізми носії позитивної оцінки, такі ж одиниці носії негативної оцінки та модифіковані культуроспецифічні фразеологізми носії негативної оцінки. Дослідження перекладу культуроспецифічних модифікованих фразеологізмів не дало можливості зіставити особливості перекладу негативно та позитивно маркованих одиниць у зв'язку з низькою частотністю використання останніх у політичному дискурсі.

Переклад культуроспецифічних фразеологізмів позначений домінуванням експлікації та перекладу, що поєднує відтворення стилістичного маркування із орієнтацією на реципієнта вторинного тексту. Переважне використання саме таких способів суперечить пропозиціям П. Ньюмарка, який вважав, що відтворення таких одиниць здійснюється за допомогою варіантних відповідників.

Відтворення культуроспецифічних фразеологічних одиниць демонструє високий рівень збереження

стилістичного маркування (65,1%). При перекладі модифікованих одиниць спостерігається більш високий рівень відтворення стилістичного маркування (немодифіковані 58,0% – модифіковані 79,3%). Переклад негативних та позитивних культуроспецифічних немодифікованих фразеологізмів має певні відмінності. Відтворення стилістичного маркування при перекладі меліоративів становить 45,8%, а при передачі пейоративів – 70,2%. Переклад позитивно маркованих одиниць позначений домінуванням експлікації (46,4%). Експлікація відтворює позитивну оцінку, що генерована в оригіналі за допомогою образності, використанням меліоративів у прямому значенні. Так, під час теледебатів В. Ющенко дає позитивну оцінку змінам у виборчому законодавстві за допомогою фразеологізму *йти назустріч*.

Закон пішов на зустрічний крок, що ця група людей, яка знаходиться на дому, до них можуть прийти зі скринькою [Ющенко 20 12 2004].

У перекладі представлено експлікацію положень закону *law provides for the preferential treatment* та генерує позитивну оцінку використанням меліоративів *to provide, preferential treatment*.

The [new] law provides for the preferential treatment of the people of the first disability group: [those people can vote at home] [Ющенко 20 12 2004].

При перекладі негативно маркованих фразеологізмів домінують переклад, що поєднує відтворення стилістичного маркування із орієнтацією на реципієнта вторинного тексту (34,5%), , а саме – заміни образу (22,7%) та відтворення за допомогою часткових еквівалентів (20,6%).

Наступний приклад демонструє використання у перекладі фразеологічної одиниці, яка базується на іншому образі. Відтворення фразеологічної одиниці “*Маячня сивої кобили*” (реакція опонентів на висловлювання політиків) відбувається за допомогою фразеологічної одиниці цільової мови *Cock-and-Bull Story* (дуже неправдоподібна історія). Одиниці утворилися на основі різних зоологічних образів, які, однак, запозичені з однієї і тієї ж сфери – “Свійські тварини”, позначають неправдоподібне висловлювання і генерують негативну оцінку.

“Маячня сивої кобили”, що вдало поєднується з Днем дурня [День 2.04.2005].

A Cock-and-Bull Story That Dovetails Neatly with April Fools' Day [День 5.04.2005].

Наведений нижче приклад містить комбінований переклад, що полягає у збереженні стилістичного маркування та зміні образності.

Вона вважає, що Ющенко не ставить їй палиці в колеса. Бо якщо країна накриється мідним тазом – спитують і з нього [ДТ 1.11– 8.11.2008].

She does not expect him to put spokes in her wheel: if the country goes to pot, he will have to answer for it, too [ZN 1.11– 8.11.2008].

Фразеологічна одиниця *накритися мідним тазом* у цьому контексті створює прогноз можливого негативного розвитку країни. Одиниця *to go to pot* має значення ‘псуватися до крайнього ступеня’ [7, с. 704]. Одиниці *накритися мідним тазом* та *to go to pot* утворені на основі запозичення образу з однієї сфери “Домашнє начиння”.

Відтворення культуроспецифічних модифікованих фразеологізмів здійснюється перекладом, що поєднує відтворення стилістичного маркування із орієнтацією на реципієнта вторинного тексту, тобто в руслі пропозицій П. Ньюмарка. Британський учений вважав, що такі одиниці мають замінюватися “еквівалентними адаптованими” метафорами. Переклад культуроспецифічних модифікованих фразеологізмів позначений інтенцією відтворити стилістичне маркування одиниць (79,3%). Переклад, що поєднує відтворення стилістичного маркування із орієнтацією на реципієнта вторинного тексту (51,7% прикладів), використовує три основні способи збереження образності одиниці. Перший спосіб полягає в збереженні образу оригіналу та наданні додаткової інформації (10,7%) про стилістичний статус одиниці: (*a Ukrainian saying – Ed.*), *like the peasant in the proverb*. Наступний приклад містить калькування приказки, яке супроводжується додатковою інформацією.

Якщо вони так будуть молитися, то лоба розіб'ють неминуче [День 8.06.2005].

Should they pray in this way, they are sure to crack their skulls (a Ukrainian saying – Ed.) [The Day Weekly Digest 14.06.2005].

Приклад з прес-конференції Л. Кучми демонструє розгортання в перекладі усіченого пейоративного фразеологізму *Поки грім не гряне, мужик не перехреститься* та надання інформації про походження одиниці *like the peasant in the proverb*.

I, по-друге, у нас працює принцип – поки грім не гряне, нічого не зроблять [Кучма 9.06.2004].

Secondly, we still live like the peasant in the proverb, who 'does not cross himself so long as the thunder does not roar' [Кучма 9.06.2004].

Другий спосіб перекладу, що поєднує відтворення стилістичного маркування із орієнтацією на реципієнта вторинного тексту, полягає у використанні заміни образу (21,3%), а саме – перекладі фразеологічною одиницею приймаючої мови. Значення передається за допомогою іншого образу, який має аналогічну семантику. Наступний приклад демонструє відтворення зміненого фразеологізму модифікованим фразеологізмом цільової мови. Назва статті, яка присвячена оголошенню про розпуск Верховної Ради та позачергові вибори, містить фразеологізм *найшла коса на камінь* (про руйнівне для країни протистояння політичних сил), у якому компонент *камінь* змінено на *вулик*.

Найшла коса на вулик [ДТ 27.09 – 3.10.2008].

У тексті статті образ *вулик* розвивається метафоричним порівнянням *Рада гуде, як розтривожений вулик*. Перекладач використав фразеологізм *a bee in one's bonnet* з аналогічною семантикою одержимості, нав'язливої ідеї [Thesaurus of traditional english metaphors, 2002: 194].

The Bees and the Bonnet [ZN 27.09 – 3.10.2008].

Збереження зоологічного образу дозволяє відтворити подальший розвиток метафори в тексті *Рада гуде, як розтривожений вулик* [ДТ 27.09 – 3.10.2008]. / *The Ukrainian parliament is now like an army of agitated bees* [ZN 27.09 – 3.10.2008].

Часткові еквіваленти фразеологізму, які зафіксовані словниками, можуть бути модифіковані у спосіб, аналогічний модифікації сталого виразу в оригіналі. Виступ президента Л. Кучми містить висловлювання, яке надає негативну оцінку діяльності опозиційних політичних сил. Негативна оцінка генерується модифікацією усталеного виразу *виносити сміття з хати*. Посиленню негативної конотації сприяє додавання компонентів *рідної* та *експорт*, що створює оксиморон *експорт сміття*.

Такий імідж Україні роблять деякі патентовані патріоти, які на експорті сміття з рідної хати зроби́ли собі політичний бізнес [Кучма 23.08.2003].

У перекладі представлено англійськомовний відповідник *to wash one's dirty linen in public*, модифікований додаванням одиниць *export* та *their own*.

Such an image for Ukraine is made by some patented patriots, who turned export of dirty linen from their own house into their own political business [Кучма 23.08.2003].

Третій спосіб представлений комбінуванням заміни образу при відтворенні певного елемента та калькування іншого елемента (7,1%). Наступне висловлювання містить модифіковану приказку *моя хата скраю*, яка означає байдужість. Л. Кучма

використовує цю одиницю для висловлення негативної оцінки індивідуальності щодо політичних процесів в Україні.

Привабливо, звичайно, думати, що можна відсидітися у своїй хаті скраю. Але не будемо забувати, що в пожежі першими якраз і згорають країні хати [Кучма 31.12.2003].

Заміна образів *відсидітися* – *can stand aside* дозволяє відтворити семантику байдужості. Інші компоненти аксіологеми перекладаються дослівно.

Of course, it is nice to think that you can stand aside, in your own house. But let us not forget that isolated houses are the first to burn in fires [Кучма 31.12.2003].

Наша розвідка показала, що основними способами перекладу немодифікованих фразеологізмів є експлікація та переклад, що поєднує відтворення стилістичного маркування із орієнтацією на реципієнта вторинного тексту. Домінування таких способів суперечить пропозиціям П. Ньюмарка, який вважав, що у перекладі мають використовуватися варіантні відповідники. Відтворення культуроспецифічних модифікованих фразеологізмів здійснюється перекладом, що поєднує відтворення стилістичного маркування із орієнтацією на реципієнта вторинного тексту, тобто в руслі пропозицій П. Ньюмарка. Більш високий рівень збереження стилістичного маркування спостерігається при відтворенні фразеологізмів-носіїв негативної оцінки та одиниць, що мають низький рівень засвоєння вихідною та цільовою лінгвокультурами.

Результати нашого дослідження відкривають перспективи для подальшого вивчення іншомовного відтворення фразеологічних одиниць у різних жанрах політичного дискурсу: полеміці (парламентських дебатах), мемуарах, політичній сатири.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балли Ш. Французская стилистика. Москва : Иностранная литература, 1961. 395 с.
2. Лобода Ю. А. Відтворення експресивних засобів політичних промов українською мовою (на матеріалі публічних виступів політиків Великої Британії та США) : автореф. дис ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2011. 19 с.
3. Старцева Г. А. Проблемы перевода метафор в политическом дискурсе *Университетское переводоведение*: материалы III Междунар. науч. конф. по переводоведению “Фёдоровские чтения”, Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 2002. Вып. 3. С. 472–477.
4. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособ. Москва: ЭТС, 2004. 424 с.
5. Newmark Peter A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited Eighth impression, 2003. 294 p.
6. Schäffner Cristina. Metaphor and translation: some implications of a cognitive approach. *Journal of pragmatics*, 2004. No. 36. P. 1253–1269.
7. Wilkinson P.R. Thesaurus of Traditional English Metaphors, 2nd edition. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2002. 2009 p.

ENGLISH TRANSLATION OF THE PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE UKRAINIAN POLITICAL TEXTS

Kaluzhska L. O.

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Political communication of the country demands using translation. Political texts translated into another languages represent the country, the politicians, the political ideas and processes. The article aims at providing a comprehensive analysis of English translation techniques of the phraseological units based on metaphorical transfer of meaning. Phraseological units have been sorted according to degree of conventionality and evaluative connotation. Ways of rendering phraseological units based on metaphorical transfer of meaning have been investigated. Phraseological units translation difficulties are usually explained by their complex semantics. Image, meaning, emotional component, stylistic and ethnical components can influence the choice of translation devices.

The “intersection” of meanings, which arises on the basis of projecting certain properties of one object onto another, is a characteristic of a metaphor studied within the semantic approach. Properties of one object (a source domain) are projected onto another (a target domain) and new meaning is generated. This transfer of meaning is fixed in the language and in the course of time the metaphor loses the connection with the source domain and the image fades. Degree of conventionality of metaphor is used in the translation studies.

English scientist P. Newmark presented methods of metaphors translation. Translating phraseological units based on metaphorical transfer of meaning a translator should reproduce the same image in the target language. Translating modified phraseological unit a translator should use an equivalent modified phraseological unit.

The research demonstrated that the phraseological units are translated by explicitation and replacing the source language image with another established target language image. The modified phraseological units are translated by several methods which retain the stylistic coloring. The first method is keeping the same image and giving additional information about the phraseological unit. The second method is change of image. The third method is change of image accompanied by literal translation of some components.

Conclusions and recommendations for further research on the translation of the phraseological units are suggested.

Key words: phraseological units, political texts, translation techniques.